

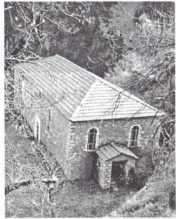
ΠΑΡΟΝΟΜΟ ΤΕΛΟΣ
 ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΗΣ
 ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ
 ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ
 49-216-395

Ο Καστανιώτης

Όργανο Επικοινωνίας Απανταχού Καστανιωτών Ευρυτανίας

Τριμηνιαία Έκδοση • Έτος 25ο • Αρ. Φύλλου: 100 • Ιανουάριος - Φεβρουάριος - Μάρτιος 2004 • Έκδοση - Διεύθυνση : Σύλλογος Καστανιωτών
 Γραφεία: Ιπποκράτους 44 • GR - 106 80 Αθήνα • GREECE • Τηλ.: 210 36. 37. 185 • Τιμή Φύλλου: 0,29 Ευρώ

Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ ΤΗΣ ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ

Του Γιάννη Δημ. Υφαντόπουλου, Φιλόλογου Λυκειάρχη - Ιστορικού
 και Προέδρου του Συλλόγου των Απανταχού
 Καστανιωτών «Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ»

Χωρίς καμιά αμφιβολία, ό,τι πολυτιμότερο έχει να επιδείξει το χωριό μας, αλλά και η ευρύτερη περιοχή μας - εκτός βέβαια από το Μοναστήρι της ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΤΗΣ ΠΡΟΥΣΙΩΤΙΣΣΑΣ - είναι η **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ της ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ**, για την οποία και άλλες φορές, εκτός από τον «Καστανιώτη», την εφημερίδα του Συλλόγου μας, σε ευρείας κυκλοφορίας περιοδικά και εφημερίδες είχαμε την ευκαιρία να γράψουμε σχετικά άρθρα και περιγραφές, με κύριο μέλημα μας την ενημέρωση του αναγνωστικού κοινού για το ρόλο που διαδραμάτισε η περιοχή αυτή στα χρόνια της Επανάστασης του 1821 για όλη τη Δυτική Στερεά Ελλάδα γενικότερα και για την επαρχία του Καρπενησίου ειδικότερα.

Επειδή όμως συνεχίζεται μία σκόπιμη και γενικευμένη διαστρέβλωση της Ιστορίας σχετικά με την **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ**, την οποία σε οδοιπορικά (που κατά καιρούς βλέπουν το φως της δημοσιότητας), σε τουριστικούς οδηγούς και σε άλλα δημοσιεύματα τοποθετούν στη **Μαύρη Σπηλιά** του Προυσού, αποφάσισα και ως Ιστορικός μελετητής της Ιστορίας του τόπου μου, αλλά και ως Πρόεδρος του Πολιτιστικού Συλλόγου του χωριού μας να ασχοληθώ και πάλι με την ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ, το σπουδαίο αυτό ιστορικό μνημείο της Ευρυτανίας και όλης της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος, εκφράζοντας την πίκρα

και την απογοήτευση μου, γιατί ακόμη και πρόσφατα - επιδιώκεται, όπως προανέφερα, μία παραχάραξη της Ιστορίας μας, χωρίς να μπορώ να καταλάβω και να δικαιολογήσω την τακτική αυτή και τις σκοπιμότητες που εξυπηρετεί.

Ωστόσο πρέπει να ομολογήσουμε ότι η **Αποκλείστρα** της Καστανιάς και η **Μαύρη Σπηλιά** του Προυσού έχουν ένα κοινό στοιχείο να επιδείξουν: **Και οι δύο περιοχές, ως φυσικά οχυρά, φιλοξένησαν ανθρώπους, κυρίως γυναικόπαιδα, στα χρόνια της Επανάστασης του 1821.** Η διαφορά ανάμεσα στις δύο αυτές περιοχές είναι ότι για την Αποκλείστρα έχουμε αρκετές ιστορικές γραπτές πηγές και μαρτυρίες, ενώ για τη Μαύρη Σπηλιά υπάρχει - απ' όσο γνωρίζω - μόνο μία παράδοση που δε φαίνεται να απέχει και από την πραγματικότητα.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι η Αποκλείστρα προβάλλεται ως σπηλιά, λαθεμένα βέβαια, όπως στη συνέχεια θα σημειώσουμε, αλλά και η Μαύρη Σπηλιά ως Αποκλείστρα, γιατί αυτή δεν είναι τίποτα άλλο παρά μία μεγάλη και ευρύχωρη σπηλιά σε μέρος κατεχοχήν απόκρημνο και απρόσιτο.

Στο 2ο τόμο της ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΥΤΑΝΙΚΗΣ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑΣ με εκδότες τους Ι. Ν. Κουφό και Κ. Παπαχαραλάμπους, Αθήνα (χωρίς χρονολογία έκδοσης) σελ. 457 στο λήμμα «**Αποκλείστρα**» σημειώνονται τα εξής:

*«**ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ**». Ονομασία δοθείσα μεταφορικά εις γνωστά ορεινά σπήλαια της Δ. Στερεάς Ελλάδος, αφοτου απεφασίσθη η χρησιμοποίησίς των ως καταφυγίων και η εν συνεχεία οργάνωσις τούτων αμυντικώς ως τόπων σωτηρίας του αμάχου πληθυσμού εν καιρώ εχθρικών καταδρομών.*

*Ετυμολογικά η λέξις προέρχεται από το ρήμα αποκλείω, με την προσθήκη της παραγωγικής κατάληξης - **τρα**, που είναι μάλλον πλάσμα της ποιμενικής διαλέκτου... (Βλαχογιάννης)».*

Στη συνέχεια του περί Αποκλείστρας λήμματος ο συγγραφέας του Κ.Σ. ΚΩΝΣΤΑΣ αναφέρει τις ακόλουθες Αποκλείστρες:

α) του **Βάλτου** που βρίσκεται στο βουνό **Καλάνα** κοντά στον Αχελώο, β) της **Ναυπακτίας**, γνωστής και ως Βράχου της Κλεπάς ή Καρφοπεταλιάς που ανήκει στην περιφέρεια του χωριού με το όνομα Νεοχώρι και γ) της **Ευρυτανίας** «που είναι η κατεχοχήν

Αποκλείστρα της Δυτ. Στερεάς Ελλάδος, φημισμένη δια την φυσικήν της ασφάλειαν και την τεράστιαν έκτασιν, απέχουσα τρίωρον προς τα νοτιοανατολικά της γνωστής μονής **Προυσού** και παρά το σημερινόν χωρίον **Καστανιά**».

Στα «**Ελληνικά Χρονικά**» την εφημερίδα που εξέδιδε στο Μεσολόγγι κατά τα χρόνια της Επανάστασης του 1821, ο Ελβετός Φιλέλληνας **Ιωάννης Μάγερ**, στις 25 Ιουνίου του 1824, δημοσιεύτηκε η περιγραφή της Αποκλείστρας από τον Ευρυτάνα **Γεώργιο Λέλη**, όταν αυτός στάλθηκε από τον **Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο** να επιστατήσει στις εργασίες της οχύρωσης της προκειμένου, αυτή να δεχτεί γυναικόπαιδα από το Μεσολόγγι, το Βραχώρι (Αγρίνιο), από την επαρχία του Καρπενησίου, από το Απόκουρο, τα Κράββαρα και από όλη την Τριχωνίδα και την ευρύτερη περιοχή της Δυτ. Στερεάς Ελλάδος.

Η Αποκλείστρα της Καστανιάς, ένα ξεχωριστής σημασίας μνημείο της Ευρυτανίας και όλης της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας. (Φωτογραφία Γιάννη Δ. Υφαντόπουλου, 13 Οκτωβρίου 2002)

*«**Η Αποκλείστρα**, έγραφε στην αναφορά του προς τον Μαυροκορδάτο ο Γεώργιος Λέλης, είναι εν πλάγιον ήμερον βουνόν εις τρίγωνον σχήμα. Δύο φάραγγες διαιρούν τας δύο γωνίας, η δε τρίτη γωνία διαιρείται από τον Αράκυνθον, όρος υψηλόν.*

Η διαίρεσις εκ των φαράγγων και από το αντίκρυ μέρος και από το δώθεν, είναι βράχοι δύσβατοι και αδύνατον να πατηθώσιν από ανθρώπους εκτός αν πρώτον με σχοινιά κατέβουν εις το χάος, ήτοι εις την κλίνην των φαράγγων και από εκεί ανέβουν εις τον βράχον της Αποκλείστρας, έχοντα ύψος ίσον με το αντίκρυ, εις μερικά μέρη υπέρ τους 200 πήχεις και εις άλλα περισσότερον· το χαμηλότερον μέρος εις μικρόν διάστημα όχι ολιγότερον από τας 20 πήχεις· εις το βάθος αυτών των δύο φαράγγων τρέχουν ή πηγάζουν διάφορα νερά, τα οποία σχηματίζουν ρύακας, οίτινες ενώνονται εις τον Αγαλιανόν, όστις πίπτει εις τον Αχελών. Οι ρύακες αυτοί τρέφουν ικανά ψάρια, τα λεγόμενα πέστροφες.

Η τρίτη γωνία, ήτις είναι η υψηλότερα θέσις της Αποκλείστρας, επειδή πίπτουν οι πρόποδες του Αρακύνθου και η Αποκλείστρα υψώνουσα τας κορυφάς της, αποκατασταίνεται και από αυτό το μέρος πάντη δύσβατος και οχυρά, έχουσα ύψος υπέρ τους 300 πήχεις, ώστε κατά την απόφασίν μας του να κοπούν μονοπάτια, από τα οποία μόλις απερνούν γίδια και να καούν εις διάφορα μέρη τα χαμηλότερα ελάτια, από τα οποία είναι όχι ολίγα, γίνεται ως μία νήσος και με ολίγη φυλακήν, με μόνον 100 άνδρας κατασταίνεται απόρθητος, επειδή από όλην την περιφέρειάν της μόνον γυναίκες να στέκονται να κυλούν λιθάρια δεν ημπορεί να πλησιάσει άνθρωπος η δε είσοδος της, ήτις είναι πλησίον του υψηλότερου μέρους, και αυτή δεν έχει ειμή δύο πηχών πλάτος δια μέσου βράχων και μόνον τρεις άνθρωποι εμποδίζουν το έμβασμα.

Προς δυσμάς είναι το **Απόκούρον** και προς μεσημβρίαν το **Κράβθαρι** και από τα άλλα μέρη τα διάφορα τμήματα **Καρπενησίου**· η δε θέσις της είναι εκ του τμήματος των **Βλαχοχωρίων** και έχει πλησίον μικράν κώμην **Καστανιάν**, των κατοίκων της οποίας είναι ιδιοκτησία η **Αποκλείστρα** και έχουν και **σπαρσίματα μέσα**, δια τα οποία τους υπεσχέθη την άμεσον αποζημίωσιν εκ μέρους της Διοικήσεως, καθώς και δια τον τόπον της ιδιοκτησίας των, αν κατοικηθεί εν καιρώ αποκαταστάσεως. Το σύνορον Αποκούρου απέχει μίαν ώραν και το Κιορτοβόν, χωρίον Αποκούρου, δύο ώρας· η δε του Κραβθάρου σχεδόν τρεις ώρας· η περιφέρεια της έσωθεν είναι τριών ωρών διάστημα, έξωθεν όμως υπέρ τας εννέα ώρας· τρεις χιλιάδες οικογένειαι χωρούν να κατοικήσωσι και εν καιρώ ανάγκης κατοικούν ως πέντε χιλιάδες, διότι **νόσον δεν φοβούνται δια το εύκρατον της**

θέσεως, και υπέρ τας εξ χιλιάδας ζώα, οπότεν χρειασθούν να κλείσουν προς τροφήν των· χίλια πεντακόσια όμως ημπορούν να τρέφονται δι' όλον το καλοκαίρι. (Εφημ. «Ελληνικά Χρονικά» Μεσολόγγιον, 25 Ιουνίου 1824).

Αυτή είναι η πιο παλιά περιγραφή που έχουμε για την Αποκλείστρα και την οφείλουμε σε έναν άνθρωπο που την περπάτησε και τη γνώρισε σπιθαμή προς σπιθαμή, γιατί σ' αυτόν ανατέθηκε από τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο να επιστατήσει στην οχύρωση της.

Πουθενά ο Γεώργιος Λέλης δεν κάνει αναφορά σε σπηλιά. Η περιγραφή του είναι απόλυτα σαφής και δεν αφήνει περιθώρια για παρερμηνείες: **«Η Αποκλείστρα είναι εν πλάγιον ήμερον βουνόν εις τρίγωνον σχήμα».**

Ωστόσο δεν ξέρω ποιος, πότε και γιατί θεώρησε την Αποκλείστρα ως σπηλιά με πρωτοφανείς μάλιστα διαστάσεις (ύψος ανοίγματος 100 μέτρα, πλάτος βάσεως 25 μ. και βάθος 50 μ). Αλλά και αρκετοί κατά καιρούς μελετητές εδώ, στη σπηλιά της Αποκλείστρας, πιθανολόγησαν και την ύπαρξη του **αρχαίου μαντείου του Οδυσσέα**, για το οποίο τόσο ο **Αριστοτέλης** (Ιθακήσιων Πολιτεία), όσο και ο **Νίκανδρος** (Αιτωλικά) μας αναφέρουν ότι υπήρχε στη χώρα των **Ευρυτάνων** που ήταν το πολυπληθέστερο από τα τρία φύλα (τα άλλα δύο ήταν οι **Αποδοτοί** και **Οφιονείς**) που αποτελούσαν, κατά τον ιστορικό Θουκυδίδη (3ο βιβλίο, κεφ. 94) **«το μέγα και μάχιμον έθνος των Αιτωλών».**

Με οδηγούς τους μερικά χρόνια μικρότερους μου: **Θεόφιλο Δημ. Τσιώκο**, που βρίσκεται σήμερα εγκατεστημένος στη Μελβούρνη της Αυστραλίας και τον **Παναγιώτη Δημ. Τσιώκο**, μόνιμο κάτοικο εδώ και χρόνια στην επαρχία του Οντάριο του Καναδά, περπατήσαμε όλη την έκταση της Αποκλείστρας.

Τότε ήμουν φοιτητής στο Ιστορικό και Αρχαιολογικό τμήμα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών και - φιλοδοξώντας να ανακαλύψω το αρχαίο μαντείο του Οδυσσέα - δε λογάριαζα κόπους και κινδύνους, προκειμένου να πετύχω το σκοπό μου.

Περπατούσαμε, θυμάμαι, μέσα στην Αποκλείστρα συνεχώς έξι (6) ολόκληρες ώρες. Και πού δεν πήγαμε! Κατεβήκαμε μέχρι τη **Δεκατιά**, όπου υπάρχουν κάποιες σπηλιές, αλλά όχι τόσο μεγάλες. Τελικά, παίρνοντας το μονοπάτι που οδηγεί από την

Αποκλείστρα και τα Παραθυράκια, που πραγματικά «**βλέπεις το χάρο με τα μάτια σου**», όπως λέει και ο λαός μας όταν περνάς αυτό το μέρος με κατεύθυνση τα Αμπελάκια και τις Γούρνες, ανεβήκαμε και στη **Μεγάλη Σπηλιά** της Αποκλείστρας.

Οι συνοδοιπόροι και οδηγοί μου με είχαν διαβεβαιώσει ότι σ' ένα βράχο, ψηλά στη **Μεγάλη Σπηλιά** υπήρχαν κάτι εξογκώματα, σαν ανθρώπινα κεφάλια και ένα φίδι σκαλισμένο στο βράχο.

Με πραγματικό κίνδυνο, λίγο έλειψε να αφήσω τα κόκαλα μου στην Αποκλείστρα, έφτασα και εγώ μέχρι το βράχο της Μεγάλης Σπηλιάς, ευελπιστώντας ότι εδώ θα έβρισκα ίχνη από την ύπαρξη του αρχαίου μαντείου αλλά και από την εγκατάσταση πολλών γυναικών και παιδιών στα χρόνια της Επανάστασης του 1821.

Το ανέβασμα ήταν πιο εύκολο και για μένα. Το κατέβασμα όμως, γιατί επέδρασε αρνητικά στην ψυχολογία μου και η σχετική απογοήτευση, ήταν σχεδόν αδύνατο. Για τους δύο συντρόφους μου δεν κάνω λόγο. Μεγαλωμένοι και οι δύο τους σε τούτα τα μέρη και βόσκοντας τα γίδια των γονιών τους, πηδούσαν από λιθάρι σε λιθάρι - χορεύοντας μάλιστα για να σου δίνουν θάρρος - σαν να ήταν πουλιά ή αερικά.

Τα σαν ανθρώπινα κεφάλια εξογκώματα του βράχου και το ανάγλυφο, θυσανωτό στην ουρά του φίδι, δεν ήταν τίποτα άλλο από **σταλακτίτες** ή **σταλαγμίτες** (δεν μπόρεσα να το προσδιορίσω) που η φύση εδώ και χρόνια μόνη της δημιούργησε, χωρίς να υπάρχει καμιά απολύτως ένδειξη για παρέμβαση ανθρώπινου χεριού στα πλευρικά βράχια της λεγόμενης Μεγάλης Σπηλιάς.

Εκείνο που μπορώ με βεβαιότητα να πω, παρ' όλο που από τότε πέρασαν 36 ολόκληρα χρόνια, στη Μεγάλη Σπηλιά της Αποκλείστρας, που και τεράστιο άνοιγμα - μάλλον θόλο - διαθέτει και ύψος πολύ έχει (δε διαθέτει όμως σχεδόν καθόλου βάση), αν δεν έχει συμβεί γεωλογικό φαινόμενο, δηλαδή αποκοπή μεγάλων βράχων, πράγμα που δεν πιστοποιείται εύκολα, δεν υπάρχουν ενδείξεις ούτε για ύπαρξη μαντείου κατά την αρχαιότητα ούτε και για εγκατάσταση ανθρώπων στα χρόνια της Επανάστασης του 1821. Κάτι τέτοιο, όπως είναι σήμερα η διαμόρφωση του εδάφους αφού η μεγάλη Σπηλιά δε διαθέτει βάση και το έδαφος είναι κατεχοχήν απόκρημνο, είναι μάλλον αδύνατο.

Κρίνουμε επίσης σκόπιμο, αλλά και χρήσιμο συγχρόνως, να αναφέρουμε, και άλλες ιστορικές μαρτυρίες για την Αποκλείστρα της Καστανιάς, που είναι χωρίς αμφιβολία, όπως σημειώσαμε και στο προηγούμενο φύλλο του Καστανιώτη (αριθ. φύλλου 100 Ιανουάριος – Φεβρουάριος – Μάρτιος του 2004), ένα από τα **πιο σημαντικά ιστορικά μνημεία της Ευρυτανίας και όλης της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος** και πρέπει να αξιοποιηθεί κατάλληλα γιατί θα αναδείξει (η αξιοποίησή του) και όλη την ευρύτερη περιοχή γενικότερα.

Η πρώτη ιστορική μαρτυρία που παραθέτουμε για την **Αποκλείστρα** είναι η ακόλουθη διαταγή της οχύρωσης της με αριθμό 1656 και ημερομηνία έκδοσης της την **18η Μαΐου του 1824** (Γ.Α.Κ. Γενικά Αρχεία του Κράτους, Φακ. Δυτικής Χέρσου Ελλάδος):

«Επειδή ο εχθρός της Ελλάδος επαπειλεί πανταχόθεν τα σύνορα του Δυτικού μέρους αυτής και κατ' εξοχήν το μέρος του Καρπενησίου, το οποίον και εις τον παρελθόντα χρόνο εστάθη το θέατρον της εχθρικής εισβολής..

*Επειδή εις την επαρχίαν αυτήν του Καρπενησίου ευρίσκεται τοποθεσία τις **Αποκλείστρα** ονομαζόμενη, αρμόδιος δια την έκτασίν της και δια το δύσβατον του εμβάσματος εις προφύλαξιν φαμελιών και πραγμάτων.*

Κρίνων αναγκαίον εις την περίστασιν του να οχυρωθεί και δια της τέχνης και να προμηθευθεί εις προφύλαξιν και εμψύχωσιν του λαού των εις εκείνο το μέρος πλησίον Επαρχιών.

Διατάττει

^{Αον} Η κατά το Καρπενήσιον **Αποκλείστρα** να οχυρωθή, καθ' όσον συγχωρεί η περιστασις, και να προμηθευθή με πολεμικά εφόδια και τροφάς, όσας επομένως ήθελαν κληθή

Ο βράχος της Αποκλείστρας απ' όπου οι γυναίκες κυλώντας πέτρες κράτησαν τους Τούρκους μακριά και την Αποκλείστρα απάτητη από τούρκικο ποδάρι. (Φωτογραφία Γιάννη Δ. Υφαντόπουλου, 1968).

αναγκαίαι.

^{Βον} Ο Κύριος **Γεώργιος Λέλης** διορίζεται επιστάτης της αυτής τοποθεσίας, προς τον οποίον εμπιστεύεται η διαφύλαξις και η ασφάλειά της. Θέλει έχει μαζί του δεκαπέντε στρατιώτες και θέλει μένει εις την κυβέρνησιν και επιστασίαν αυτού του μέρους, μέχρι νεωτέρας διαταγής της Διοικήσεως.

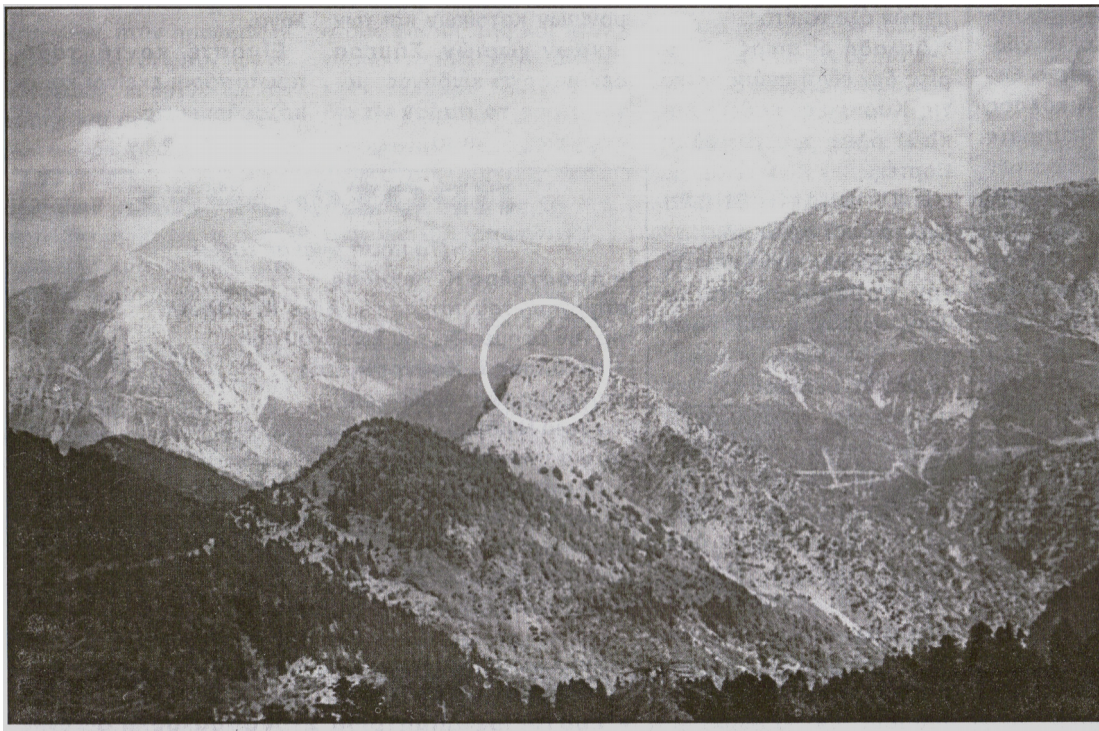
^{Γον} Ούτος θέλει φροντίσει να γενή η αναγκαία οχύρωσις. Και επειδή το Ταμείον στερείται χρημάτων, διορίζεται να εξοδεύσει κατά το παρόν εξ ιδίων του,

βαστών λογαριασμόν των εξοδευθησομένων, δια να πληρωθή μετά ένα μήνα παρά της Διοικήσεως.

Δ^{ον} Ο αυτός θέλει φροντίσει να ιδεάσει την Διοίκησιν δια την ποσότητα των τροφών και των πολεμικών εφοδίων, άτινα χρειάζονται δια το μέρος αυτό.

Ε^{ον} Θέλουν δοθή αι αναγκαίαι διαταγαί προς τους αρχηγούς των αρμάτων, προς τους Επάρχους και προς τους κατοίκους των επαρχιών να συνεργήσουν εις πάν ό,τι είναι αναγκαίον δια την οχύρωσιν ταύτην.

Σ^{ον}Τ Αντίγραφα της παρούσης διαταγής να σταλθώσι προς τον Επιστάτην και προς τους ανήκοντας πολεμικούς και πολιτικούς αρχηγούς».

Η Αποκλείστρα της ΚΑΣΤΑΝΙΑΣ ΕΥΡΥΤΑΝΙΑΣ, μια άγνωστη και ξεχασμένη περιοχή που έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στα χρόνια της Επανάστασης του 1821, όπως φαίνεται από τις Γούρνες. Στις πλαγιές της πίσω από το τριγωνικό βουνό, κατέφυγαν - για ασφάλεια- χιλιάδες γυναικόπαιδα πριν και μετά την Έξοδο του Μεσολογγίου. (Φωτογραφία: Γιάννη Δ. Υφαντόπουλου ,3 Οκτωβρίου 2002)

Η δεύτερη ιστορική μαρτυρία για την Αποκλείστρα, την οποία κρίναμε σκόπιμο να παραθέσουμε, είναι η επιστολή που έστειλε ο Φρούραρχος του Μεσολογγίου και επικεφαλής του Πολιτικού Οργανισμού της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος

Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος προς τον τότε ηγούμενο της Ιεράς Μονής της **Παναγίας της Προυσιώτισσας**.

Η επιστολή αυτή, που φυλάσσεται σήμερα στο μουσείο - σκευοφυλάκιο του Μοναστηριού του Προυσού, είδε πολλές φορές - κατά καιρούς - το φως της δημοσιότητας και τονίζει εμμέσως πλην σαφώς το ρόλο που διαδραμάτισε το Μοναστήρι του Προυσού, στην οχύρωση, κυρίως όμως στη συντήρηση και διατροφή των χιλιάδων εγκλείστων στην **Αποκλείστρα** από τον Ιούνιο του 1824 έως το 1827, διάστημα κατά το οποίο χρησιμοποιήθηκε η **Αποκλείστρα** ως τόπος καταφυγής για ασφάλεια πολλών οικογενειών από όλες τις επαρχίες της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος.

Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι αποδέκτης της επιστολής του Αλ. Μαυροκορδάτου, ηγούμενος της Ι. Μονής του Προυσού δεν ήταν άλλος από τον Καστανιώτη λόγιο και πνευματικό Ιερομόναχο **Κύριλλο τον Καστανοφύλλη** (1775-183(4) 5;), ο οποίος ως επιστήθιος φίλος του Εθνομάρτυρα Πατριάρχη **Γρηγορίου του Ε'**, μνημένος - κατά πάσα πιθανότητα - από το 1815 ή από το 1820 στη **Φιλική Εταιρεία**, ως ηγούμενος του Μοναστηριού του Προυσού από το 1821-1824 ή τις αρχές του 1825, πρωτοστάτησε στη δημιουργία πολιτικής οργάνωσης - δημογεροντίας με κέντρο το Μοναστήρι του Προυσού, προκειμένου να ενισχυθεί και να βοηθηθεί ουσιαστικά και καθοριστικά, ο Εθνικός απελευθερωτικός μας αγώνας του 1821.

Η επιστολή αυτή με αριθμό εγγράφου 1073 είναι η ακόλουθη:

*«Προς τον Πανοσιώτατον Ηγούμενον του Μοναστηρίου Προυσού. Συντροφεύεται Διαταγή, δια της οποίας διορίζεται η οχύρωσις της Αποκλείστρας. Ο κύριος **Λέλης** αποστέλλεται να επιστατήσῃ. Παρακαλείσθε να συνεργήσετε εις ό,τι δύνασθε για την ογλήγορον τελείωσιν του έργου. Αν χρειασθῇ ο Κύριος **Λέλης** έναν άνθρωπόν μας και κανένα ζώον δώσατε του δια να ευκολύνει την υπόθεσιν και έρρωσθε.*

Μεσολόγγιον 19 Μαΐου 1824

***Αλ. Μαυροκορδάτος**».*

Αντλώντας και πάλι από τα «**Ελληνικά Χρονικά**», την εφημερίδα που εξέδιδε στο Μεσολόγγι ο Ελβετός Φιλέλληνας **Ιωάννης Μάγερ**, ως τρίτη - κατά σειρά - ιστορική μαρτυρία για την **Αποκλείστρα** αναφέρουμε από το φύλλο της Εφημερίδας της 28ης Μαΐου του 1824 τα ακόλουθα:

*«Η Διοίκησης, προνοούσα περί της ασφαλείας των κατοίκων, απεφάσισε να οχυρώσει την **Αποκλείστραν**.*

Αυτή η επωφελεστάτη θέσις δια τας παρούσας περιστάσεις των Ελλήνων ευρίσκεται μεταξύ των επαρχιών Αποκούρου, Κραμβάρου και Καρπενησίου, περικυκλούται από βράχους αβάτους, έχει ευρυχωροτάτην έκτασιν, χωρούσαν πέντε χιλιάδας οικογενείας και έτι προς, νερά ικανά δια την κατασκευήν μύλων, και μίαν μόνην είσοδον. Μία αποθήκη δια τροφάς, εν μικρόν φρούριον εις την είσοδον, και εις μύλος την αποκαθιστώσιν απόρθητον και ικανήν να ανθέξει εις πολυχρόνιον πολιορκίαν, χωρίς παραμικράν ενόχλησιν, ενώ μάλιστα εις τας εμπεριεχομένας πεδιάδας και κοιλάδας ημπορούν να τρέφονται και ικανά αγελαία ζώα»

Πολύτιμη ιστορική μαρτυρία για το έργο που επιτέλεσε ο Ευρυτάνας **Γεώργιος Λέλης** στην οχύρωση της Αποκλείστρας είναι ο λεπτομερής λογαριασμός των εξόδων που έκανε «εξ ιδίων» και τα εισέπραξε, αργότερα, τμηματικά μέχρι την εξόφληση τους από την Διοίκησης της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος.

Δαπανήθηκαν συνολικά - για την οχύρωση της **Αποκλείστρας**, - σύμφωνα με τα γραφόμενα του **Γιώργου Λέλη**, 3.468,10 γρόσια.

Αναλυτικά τα έξοδα αυτά έχουν ως εξής:

«Δια εργατικά εις την μετακόμισιν των πετρών, διόρθωμα και φθιάσιμο νέων στρατών, κόψιμον ξυλικής:

*γρόσια ... **267,10.***

Ημεροδούλια των μαστόρων δια το τέλειον φθιάσιμον του μαγαζιού

24 πηχών μάκρος και 7 πλάτος. Φθιάσιμον της πόρτας εις την είσοδον και αυτά εις αυτήν:

*γρόσια .. **.615,00.***

Των σαρτζίδων(= πριονάδων) δια τάβλες, κάναλη και

λοιπά του Μύλου:

*γρόσια ... **95,00.***

Δια σφαχτά, φασόλια και ελιές δια τους μαστόρους και των σαρτζίδων και
χάρισμα του πρωτομάστορα: γρόσια...**125,00**

Δια τον Μύλον ξεκοπές: γρόσια ...**325,00**

Δια πήχεις 714 τοίχου που έγιναν εις διάφορα μέρη: γρόσια ...**447,00**

Δια ψθιάσιμον ενός καλυβίου ξεκοπή: γρόσια ...**125,00**

Του γύφτου δια τα σιδερικά: γρόσια.....**22,00**

Κόστος είκοσι ειδών, όπου εκεί ευρίσκονται: γρόσια ...**180,00**

Δια καρφικά και 3 φθιάρια: γρόσια ...**103,00**

Δια σίδηρον και τζιλίκι: γρόσια... **78,00**

Δια αγωγή δέκα επλήρωσα τρία εις τον πηγαιμόν μου τα επτά δια να
σταλθούν τα (.....) από γρόσια 15 έκαστον ...**150,00**

Δια μισθόν επτά ανθρώπων δια Μ/2 γρόσια 25: γρόσια**350,00**

Διά τζαρούχια, που έδωσα των στρατιωτών

και του Κατζαροῦ και των άλλων γρόσια **35,00**

Δια όλα τα εξοδευθέντα δια σιτηρέσιον

των στρατιωτών και έξοδα τροφής ιδικά μου: γρόσια ...**551,00**

Σύνολο γρόσια **3.468,10.**

Έλαβον τα άνωθεν

Εν πρώτοις γρόσια 1.500,00.

Ομοίως γρόσια 1.100,00.

3 Ιανουαρίου Διαταγή προς δογάνα

γρόσια868,10.

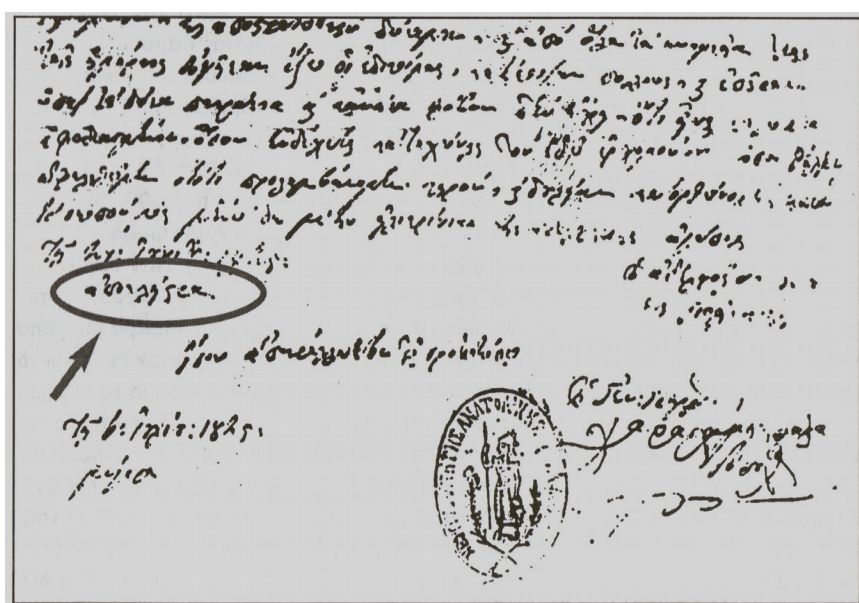
Γρόσια3.468,10.

ήτοι: γρόσια τρεις χιλιάδες τετρακόσια εξήντα οκτώ και δέκα και
επληρώθησαν τη **3 Ιανουαρίου 1825.**

Η φρούρηση της Αποκλείστρας, το Σεπτέμβριο του 1824 ανατέθηκε από τη
Διοίκηση της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος στον οπλαρχηγό **Δημήτριο Γουβέλη** από τον
Προυσό, ο οποίος με 75 στρατιώτες -κατά κανόνα ντόπιους - ανέλαβε να προστατεύσει

τα έγκλειστα γυναικόπαιδα που από τον Ιούνιο του 1824 άρχισαν να καταφεύγουν εδώ για σωτηρία και ασφάλεια.

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο Δημήτριος Γουβέλης συντηρούσε τους στρατιώτες του με δικά του έξοδα, τα οποία ζήτησε (με έμπιστο άνθρωπο του στέλνοντας στο Ναύπλιο) να του καταβληθούν «αφού δεν παραβάρυνε κανέναν πολίτη και δεν πήρε τίποτα από πουθενά, καθώς τα λοιπά στρατεύματα».

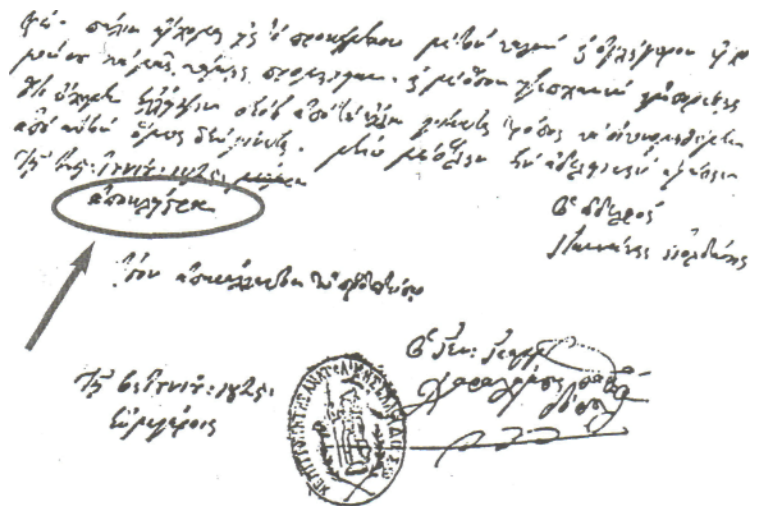
Στα Γενικά
Αρχεία του Κράτους
(Ιστορ. Αρχείο Γιάννη
Βλαχογιάννη φακ. 8)
υπάρχει η αναφορά των
εξής πέντε Ευρυτάνων
προκρίτων και
οπληρχηγών:

α) **Αναγνώστη**

**Αθανασίου, β) Ζαχαράκη Μπλατζή, γ) Γεωργίου Λέλη, δ) Δημήτρη Γουβέλη και ε)
Μανώλη Ιερομνήμονος** με αποδέκτη «το Σεβαστόν Εκτελεστικόν Σώμα» και με
ημερομηνία **20 Φεβρουαρίου του 1825.**

Από την αναφορά αυτή επιλέγοντας μερικά κύρια και βασικά σημεία σχετικά με την **Αποκλείστρα** και την εκεί κατάσταση, τα παραθέτουμε, γιατί πιστεύουμε ότι με αυτά καταδεικνύεται ο ρόλος που διαδραμάτισε το μέρος αυτό της Ρούμελης στα ηρωικά χρόνια της Επανάστασης του 1821, οπότε είναι απαραίτητο να επιδειχθεί ενδιαφέρον και μέριμνα, όπως προαναφέραμε, από το επίσημο Ελληνικό Κράτος για την ανάδειξη, προβολή και αξιοποίηση της **Αποκλείστρας της Καστανιάς** που βρίσκεται στα όρια του Νομού Ευρυτανίας με το Νομό Αιτωλοακαρνανίας (Επαρχία Τριχωνίδας):

«Γνωστόν είναι εις το Σεβαστόν Εκτελεστικόν Σώμα ότι εις την επαρχίαν μας Καρπενήσιον ωχυρώθη.... η θέσις Αποκλείστρα ονομαζόμενηΣήμερον δεν υπάρχουν εκεί ειμή ολίγα φασόλια και κουκιά... Η αυτή θέσις έγινεν επί σκοπώ να χρησιμεύσει εις μίαν έφοδον του εχθρού, να προφυλαχθώσιν εκεί οι αδύνατοι όχι μόνον του Καρπενησίου, αλλά και του Αποκούρου και μέρους του Κραββάρου. Χωρίς όμως να είναι προμηθευμένη με τροφάς τι χρησιμεύει η οχύρωσις; Διό αναφερόμεθα εις την Σεβαστήν Διοίκησιν, ζητούντες να φροντίσει **να σταλώσιν εκεί έως δύο χιλιάδες κοιλά** (έτσι είναι γραμμένο αντί κιλά και όχι οκάδες) **σιτάρι ή καλαμπόκι.... δια να μη ακολουθήσει καμία έφοδος του εχθρού και να κοπή η συγκοινωνία με το Μεσολόγγιον».**

Από την **Αποκλείστρα** της Καστανιάς, όπου βρισκόταν στις 24 και 25 Ιουνίου του 1825

ο οπλαρχηγός Γιαννάκης Γιολδάσης, έστειλε δύο επιστολές στον (τότε επιστήθιο φίλο του) Στρατάρχη της Ρούμελης **Γεώργιο Καραϊσκάκη** και τον προσκαλεί να «σπεύσει αμέσως εις βοήθειαν των αδελφών Χριστιανών και να τους απαλλάξει από τις επιδρομές και τις βιαιότητες των Τούρκων και των Τουρκαλβανών» (βλέπε φωτοαντίγραφα αποσπάσματος των δυο επιστολών αυτών **ανωτέρω**).

Αλλά και την επόμενη χρονιά και συγκεκριμένα τον Απρίλιο του 1826 ο Καρπενησιώτης **Γεωρ. Δημητριάδης** ταξίδεψε στο Ναύπλιο να ζητήσει και πάλι τροφή και πολεμοφόδια για «την οχυρή **Αποκλείστρα**» του Καρπενησίου **«αυτή που τον περασμένο χρόνο (1825) έσωσε πάνω από δέκα πέντε χιλιάδες ψυχές και φέτος θα ωφελήσει πιο πολύ, γιατί είναι τόσο πλατύχωρη, έχει νερό και φυλάγεται μ' εκατό καλούς άντρες, φτάνει όμως να έχει τα αναγκαία της».**

ΣΥΝΕΧΙΖΕΤΑΙ

Αντλώντας από τις ιστορικές πηγές - μαρτυρίες τις σχετικές με την **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑ** που καταγράψαμε στα προηγούμενα δύο φύλλα του Καστανιώτη, της εφημερίδας του Συλλόγου μας (αριθμ φύλλων 100 και 101), αλλά και από αξιόπιστες ιστορικές παραδόσεις, συγκεφαλαιώνοντας, καταλήγουμε στα ακόλουθα συμπεράσματα σχετικά με αυτήν:

1ο) Αναφορικά με τη θέση της **Αποκλείστρας**, η λεπτομερής περιγραφή του Ευρυτάνα **Γεωργίου Λέλη**, που με εντολή του φρουράρχου του Μεσολογγίου **Αλεξάνδρου Μαυροκορδάτου** στάλθηκε να επιστατήσει στις εργασίες της οχύρωσης του τόπου αυτού, δεν αφήνει καμία απολύτως περίπτωση παρερμηνείας και πλάνης για **το πού βρίσκεται** η σπουδαίας σημασίας - εκ φύσεως οχυρή - αυτή τοποθεσία, η οποία έμελλε να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στα χρόνια του Γενικού Ξεσηκωμού για την αποτίναξη του τούρκικου ζυγού (1821 – 1827). Η δε θέσις της είναι εκ του τμήματος των **Βλαχοχωρίων** και έχει πλησίον μικράν κώμην **Καστανιάν**, των **κατοίκων της οποίας είναι ιδιοκτησία η Αποκλείστρα και έχουν και σπαρσίματα μέσα**» (εφημ. «**Ελληνικά Χρονικά**» Μεσολόγγιον 25 Ιουνίου 1824).

2ο) Στην ίδια περιγραφή προσδιορίζεται επίσης σαφέστατα ότι «**η Αποκλείστρα είναι εν πλάγιον ήμερον βουνόν εις τρίγωνον σχήμα**» όπως καταδεικνύουν και οι φωτογραφίες που έχουμε δημοσιεύσει μέχρι τώρα. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι στο φύλλο μας αυτό δημοσιεύουμε για πρώτη φορά φωτογραφία

Η Αποκλείστρα. Άποψη από το Κουκουρέχι. Στο βάθος η Καστανιά. (Φωτογραφία: Ζαχ. Ζηνέλης, 1992

της **Αποκλείστρας** και από την κορυφή του αντικρινού βουνού με το όνομα **Κουκουρέχι** την οποία φωτογραφία τράβηξε με τηλεφακό ο φίλος, γείτονας και συνάδελφος **Ζαχαρίας Γεω. Ζηνέλης** καθηγητής Θεολογίας, όταν προ δεκαετίας περίπου πήγε εκεί με τη γυναίκα του **Φρόσω** να μαζέψουν τσάι του βουνού. Στη φωτογραφία αυτή φαίνεται όλη η έκταση της **Αποκλείστρας** και διακρίνονται ακόμη τα χωράφια των Καστανιωτών που υπήρχαν εδώ και σπέρνονταν τα περισσότερα από αυτά μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1950, ίσως και λίγο αργότερα.

Όπως προαναφέραμε (αριθ. Φύλλου 100 Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2004 σελ 5 στήλη 2), πουθενά στην περιγραφή της **Αποκλείστρας** ο Γεώργιος Λέλης δεν κάνει αναφορά ότι η Αποκλείστρα είναι **σπηλιά με πρωτοφανείς μάλιστα διαστάσεις**, όπως λαθεμένα επικράτησε να θεωρείται και ως τέτοια αναγνωρίστηκε και «**ως ιστορικό διατηρητέο μνημείο**» (ΦΕΚ αριθ. φύλλου 910 τεύχος δεύτερο Αθήνα 11 Νοεμβρίου 1982).

3ο) Από τον Ιούνιο του 1824, όταν άρχισαν να καταφεύγουν στην **Αποκλείστρα** κατά συρροή - γυναικόπαιδα κυρίως - για ασφάλεια από τις επαρχίες του **Καρπενησίου**, του **Απόκουρου** και του **Κραββάρου** και καθ' όλη τη διάρκεια του 1825 η **Αποκλείστρα** έσωσε χιλιάδες ψυχές. Ενδεικτική είναι η αναφορά που έκανε στο Ναύπλιο τον Απρίλιο του 1826 ο Καρπενησιώτης **Γεώργιος Δημητριάδης** που ταξίδεψε εκεί για να ζητήσει από την Κυβέρνηση τρόφιμα και πολεμοφόδια για την οχυρή **Αποκλείστρα** του Καρπενησίου (στην επαρχία του οποίου ανήκει και η **Καστανιά**), δηλαδή ***αυτή που τον περασμένο χρόνο έσωσε πάνω από δεκαπέντε χιλιάδες ψυχές***. Στην αναφορά αυτή σαφέστατα προσδιορίζεται η εκπλήρωση του στόχου που έθεσε ο **Μαυροκορδάτος** και άλλοι **στρατιωτικοί και πολιτικοί παράγοντες** της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος, να οχυρώσουν την **Αποκλείστρα** ως «**τόπο καταφυγής για ασφάλεια** του άμαχου πληθυσμού των επαρχιών της ευρύτερης αυτής περιοχής συμπεριλαμβανομένου και του Μεσολογγίου, απ όπου τον καιρό της δεύτερης πολιορκίας και πριν από την ηρωική **Έξοδο (10 Απριλίου 1826)** αναζήτησαν τη σωτηρία τους αρκετά γυναικόπαιδα στη «**Μεγάλη Αποκλείστρα της Καστανιάς**». Εξάλλου στην προαναφερόμενη αναφορά του ο Γεώργιος Δημητριάδης προσέθεσε ***«Και εφέτος (η Αποκλείστρα) θα ωφελήσει πιο πολύ, γιατί είναι τόσο πλατύχωρη, έχει νερό και φυλάγεται με εκατό καλούς άντρες, φτάνει όμως να έχει τα αναγκαία της»***.

4ο) Από τα κατάστιχα του **Γεωργίου Λέλη** που αναφέρονται λεπτομερώς τα κατά περίπτωση έξοδα για την οχύρωση της **Αποκλείστρας** (δαπανήθηκαν συνολικά 3.468,10 γρόσια) φαίνεται ότι στην **Αποκλείστρα** κατασκευάστηκαν τρία κτίρια:

- α) **Το μαγαζί** (24 πήχες μάκρος και 7 πλάτος),
- β) **Ο μύλος** και
- γ) **Ένα καλύβι**.

Ωστόσο εύλογα προβάλλει το ερώτημα: πού διέμεναν, κυρίως διανυκτέρευαν, τόσες χιλιάδες άνθρωποι;

Αφού αναφέρουμε ότι η παραμονή στην **Αποκλείστρα**, για άλλους πρόσκαιρη για άλλους πιο μακρόχρονη, (ανάλογα βέβαια με τον τόπο προέλευσης και τις δυνατότητες διατροφής και συντήρησης του καθενός και της οικογένειάς του) απαιτούσε

πολύ περισσότερα του ενός καλύβια, θα προσπαθήσουμε να δώσουμε απάντηση - ερμηνεία στο προηγούμενο ερώτημα, διατυπώνοντας εντελώς προσωπική εκτίμηση.

Κατά τη γνώμη μας, φαίνεται, ότι όσοι εγκαταστάθηκαν εδώ, κατασκεύασαν και άλλα καλύβια είτε λιθόκτιστα (υπάρχουν και τα ερείπια των καλυβιών αυτών στην έκταση της **Αποκλείστρας**) είτε κατασκευασμένα από ξύλο ελάτου, κέδρου και πουρναριού που αφθονούσαν στην περιοχή. Έτσι η διαμονή ήταν πιο άνετη, αφού έγκλειστοι στην **Αποκλείστρα** υπήρχαν και το χειμώνα ακόμα.

Το ερειπωμένο εκκλησάκι της Αγίας Παρασκευής στην Αποκλείστρα της Καστανιάς Ευρυτανίας. Εδώ μεταφέρθηκε για ασφάλεια και η εικόνα της Παναγίας της Προασιώτισσας και ίσως εδώ λειτουργήθηκε και ο Στρατάρχης της Ρούμελης Γεώργιος Καραϊσκάκης. (Φωτογραφία: Γιάννη Υφαντόπουλου, Αύγουστος 1967)

Στα 1825 οι έγκλειστοι στην Αποκλείστρα κατασκεύασαν και εκκλησία, αφιερωμένη στη μεγαλομάρτυρα **Αγία Παρασκευή**, ερείπια της οποίας (εκκλησίας) διατηρούνται μέχρι και σήμερα (βλέπε σχετική φωτογραφία). Εδώ κατά πάσα πιθανότητα μεταφέρθηκε για ασφάλεια και η θαυματουργή εικόνα **της Παναγίας της**

Προυσιώτισσας στα 1825 ή και το 1826 (βλ. **Γρηγορίου Νταβαρίνου και Ανδρέου Τσαπέρα** Ιστορία της Ιεράς Μονής Προυσιωτίσσης Αθήνα 1957 σελ. 182).

5ο) Η ονομασία του τόπου ως **Αποκλείστρα** (από το ρήμα **αποκλείω**) και προ του 1824, οπότε έγιναν τα έργα της οχύρωσης της, μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι και πριν από την Επανάσταση του 1821 εδώ κατέφευγαν περιστασιακά οι κάτοικοι των γειτονικών χωριών, κυρίως, για ασφάλεια. Φαίνεται ότι και κατά την εποχή των **Ορλωφικών** (1768-1774) και μετά το θάνατο του **Κατσαντώνη** και πριν από την έναρξη της **Επανάστασης του 1821**, η **Αποκλείστρα** οχυρωμένη τότε μόνο από την φύση, λόγω του απόκρημνου του εδάφους που την περιβάλλει, προσέφερε την έκταση της «**για να σώσει και πάλι ανθρώπινες ψυχές**». Είναι χαρακτηριστική αόριστη παράδοση που άκουσα από ογδοντάχρονους και πλέον γέροντες του χωριού μου στα χρόνια των γυμνασιακών μου σπουδών ότι **«στην Αποκλείστρα πριν το 1821, οι γυναίκες κυλώντας πέτρες από την Τούρλα (=κορυφή της Αποκλείστρας) δεν άφησαν Τούρκο να πλησιάσει και να την πατήσει»**. Εξάλλου και στο περί Αποκλείστρας λήμμα της Αιτωλοακαρνανικής και Ευρυτανικής Εγκυκλοπαίδειας (τόμος 2ος σελ. 462 στήλη 2η) καταγράφονται - εκτός των άλλων - και τα ακόλουθα που αποτελούν και αυτά ιστορική παράδοση της οικογένειας **Οικονομίδη**, εγκρίτων εμπόρων, από το Καρπενήσι: **«Ο Ι. Δ. Οικονομίδης στα 1821 ήταν δεκαεφτά χρονών. Ο πατέρας του Παπαδημήτρης, άμα ξαπλώθηκε η Επανάσταση και στην Ευρυτανία, πήρε την άλλη οικογένεια του και πήγε στην Αποκλείστρα κοντά στην Καστανιά του Προυσού.**

Το γιο του Γιάννη τον έστειλε στην Αρτοτίνα στο Σαφάκα. Ο πατέρας του Οικονομίδη, ο Παπαδημήτρης, κατά τη διάρκεια της ανακωχής πήγε στη Λαμία να πάρει τους μισθούς του γιου του για να ζήσει την οικογένεια του στην Αποκλείστρα». (**Δ. Λουκόπουλου** ο Ρουμελιώτης καπετάνος του 1821 **Ανδρίτσος Σαφάκας** και το Αρχείο του Αθήνα 1931 σελ.44).

Δεν πρέπει να παραλείψουμε ότι και στην εφημερίδα **«Ο Δρυμώνας»** (**Μπερίκος**) αριθμός φύλλου 78 Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 1998 ο συνάδελφος φιλόλογος **Γεώργιος Δ. Δημητράντζος** δημοσίευσε εμπειριστατωμένο - εκτενές άρθρο με τίτλο **«Οι Δρυμωνιώτες στην Αποκλείστρα»** (σελίδα 1,3-4), όπου αναφέρονται 14 ονομαστικά

Δρυμωνιώτες που ήρθαν με τις οικογένειες τους στην **Αποκλείστρα της Καστανιάς** για ασφάλεια και σωτηρία. Μάλιστα ο επικεφαλής όλων των έγκλειστων στην Αποκλείστρα Δρυμωνιωτών **Γιάννης Μπουγάς**, ηλικίας τότε 77 ετών, πέθανε στην **Αποκλείστρα** «δυο μέρες προτού οι Δρυμωνιώτες να πάρουν το δρόμο της επιστροφής στο χωριό τους» και προφανώς ενταφιάστηκε εδώ, όπως και άλλοι Δυτικοστερεοελλαδίτες γέροι, γυναίκες και παιδιά που πέθαναν στην **Αποκλείστρα** από την πείνα, τις στερήσεις και τις αρρώστιες.

6ο) Έχοντας υπ όψη μας, εκτός των ιστορικών μαρτυριών - πηγών που αναφέρονται στην **Αποκλείστρα**, τους χειρόγραφους κώδικες του μοναστηριού της **Παναγιάς της Προυσιώτισσας** και κάποιες άλλες αναγραφές - θύμησης εκκλησιαστικών, κυρίως βιβλίων αλλά και επιγραφές εικόνων, συμπεραίνουμε ότι η **Αποκλείστρα** διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στις **δημογραφικές διαφοροποιήσεις** που παρουσίασε ο πληθυσμός του γειτονικού προς αυτή χωριού, της Καστανιάς.

Συγκεκριμένα, στην αυτοβιογραφία του ο λόγιος ιερομόναχος **Κύριλλος ο Καστανοφύλλης** σημειώνει ότι «Γεννήθηκε στα 1775 στην **πενιχρή κώμη Καστανιά**».

Η αναφορά αυτή του Κύριλλου επιβεβαιώνεται και από την πληροφορία του Γάλλου **F.Pouqueville**, ο οποίος στο έργο του *Voyage de la Grece* (Ταξίδι στην Ελλάδα) που εκδόθηκε στο Παρίσι στα 1826 στον 4 τόμο σελίδα 17 κ. εξ. μας δίνει πληροφορίες για όλα τα χωριά της επαρχίας του Καρπενησίου στα χρόνια του **Αλή Πασά**, δηλαδή στα τελευταία χρόνια πριν από την Επανάσταση του 1821 καθώς και για τον αριθμό των οικογενειών που κατοικούσαν σε αυτά.

Συγκεκριμένα την **Καστανιά** τη συγκαταλέγει στα λεγόμενα **Βλαχοχώρια** με το όνομα «**Καστανούλα**». Την αναφέρει μετά την **Καρύτσα** και πριν από την **Κόπραйна** και μας λέγει ότι την κατοικούσαν τότε 20(;) οικογένειες. Όμως αμέσως μετά το τέλος της Επανάστασης του 1821, εξαιτίας προφανώς της **Αποκλείστρας** κατοικήθηκε και από άλλους ξενοχωρίτες, οι οποίοι καθαρά για λόγους ασφαλείας και για να βρίσκονται κοντά στην **Αποκλείστρα** επέλεξαν να εγκατασταθούν στην Καστανιά, η οποία στις 19 Μαΐου του 1829 κατοικούνταν από (30) οικογένειες, εκπρόσωποι των οποίων είχαν και

πολιτικά δικαιώματα, γιατί πήραν μέρος στη σχετική ψηφοφορία για εκλογή εκπροσώπου στην Εθνοσυνέλευση.

7ο) Όπως ήταν φυσικό, η **Αποκλείστρα**, αφού από τα μέσα του 1824 είχε αρχίσει να δέχεται πλήθος γυναικόπαιδων και γέρων αμάχων είχε προσελκύσει το αμείωτο ενδιαφέρον των Τούρκων και των Τουρκαλβανών να την εκπορθήσουν και να την πατήσουν. Από την άλλη οι δικοί μας - με κάθε θυσία - ήθελαν να την κρατήσουν απάτητη από τουρκικό ποδάρι, πράγμα που τελικά το πέτυχαν. Αρχικά τη φρούρηση της **Αποκλείστρας** είχε αναλάβει ο Ευρυτάνας **Γεώργιος Λέλης** με λίγους άνδρες (δεκαπέντε στρατιώτες) συνεπικουρούμενος - προφανώς - και από τους ντόπιους και τα έγκλειστα γυναικόπαιδα. Αργότερα (Σεπτέμβριος του 1824) η Διοίκηση, με επικεφαλής τον **Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο**, διόρισε φρούραρχο της **Αποκλείστρας** τον Προυσιώτη **Δημήτριο Γουβέλη** και του διέθεσε 75 στρατιώτες για να προστατεύσει τους έγκλειστους στην **Αποκλείστρα**, που στο μεταξύ άρχισαν να πληθαίνουν ακόμα πιο πολύ. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο **Δημήτριος Γουβέλης** συντηρούσε με δικά του έξοδα τους στρατιώτες του *«χωρίς να παραβαρύνει κανέναν πολίτη και χωρίς να πάρει από πουθενά, καθώς τα λοιπά στρατεύματα»*.

Είναι ευνόητο ότι γύρω από την **Αποκλείστρα** έγιναν και μάχες μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων άλλοτε μεγαλύτερες κι άλλοτε αψιμαχίες, προφανώς με θύματα και από τις δύο πλευρές. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι στην Αποκλείστρα έπεσε μαχόμενος ηρωικά ο Προυσιώτης **Κωνσταντίνος Καλαμάρας**, ο οποίος, μόλις άρχισε η Επανάσταση του 1821, πήγε και εντάχθηκε στο στράτευμα του **Γεωργίου Καραϊσκάκη**. Αργότερα στα 1824, βρέθηκε στους στρατιώτες του **Δημητρίου Γουβέλη** και τελικά στην **Αποκλείστρα** βρήκε ένδοξο θάνατο. Αλλά και από το μέρος των Τούρκων - Τουρκαλβανών τα θύματα θα ήταν πολύ περισσότερα. Στη γειτονική προς την Αποκλείστρα συνοικία της Καστανιάς με το όνομα **Κακ(κ)αβάκι**, πριν από 30 περίπου χρόνια, ο **Παναγιώτης Χρ. Βαστάκης** στο εκεί κτήμα του (κοντά στο σπίτι του) βρήκε έναν τάφο που, από την περιγραφή την οποία μας έκανε, φαίνεται πως ήταν ο τάφος κάποιου Τούρκου αξιωματούχου (ίσως και κάποιου δερβίση) ή Τουρκαλβανού

μπουλουκτζή. Ο νεκρός του τάφου αυτού τοποθετήθηκε καθιστός πάνω σε στρογγυλή πελεκητή μεγάλη πέτρα, βλέποντας προς την Ανατολή και τη **Μέκκα**.

8ο) Η κοινότητα Καστανιάς με την 17 - 61 / 13 - 11 - 1980 απόφαση του τότε Κοινοτικού Συμβουλίου, όταν ήταν πρόεδρος ο αείμνηστος **Κωνσταντίνος Παντελή Δεληκωστόπουλος** και σύμβουλοι οι: **Αθανάσιος Ανδρέα Κουτρούμπας, Γεώργιος Δημητρίου Ζηνέλης, Κωνσταντίνος Δημητρίου Λωρίδας** (και οι 3 τους μακαρίτες πλέον) και ο **Χριστόφορος Κουτρούμπας**, καταξιωμένος επιχειρηματίας (ιδιοκτήτης λεωφορείων) σήμερα, αναγνώρισαν την **Αποκλείστρα** ως «**τόπο ιερό και ιστορικό**» και ξεκίνησαν τις νομικές διαδικασίες για να τύχει η απόφαση τους αυτή και της επίσημης κρατικής αναγνώρισης. Έτσι τελικά στις **11 Νοεμβρίου 1982** (Φ.Ε.Κ.910 τεύχος 2ο) η τότε Υπουργός Πολιτισμού αποφάσισε σχετικά με την **Αποκλείστρα** τα ακόλουθα: *«Χαρακτηρίζουμε σαν ιστορικό διατηρητέο μνημείο σε ζώνη προστασίας 50 μέτρων γύρω του το σπήλαιο «Αποκλείστρα» που βρίσκεται νοτιοδυτικά του χωριού Καστανιά του νομού Ευρυτανίας, διότι το σπήλαιο αυτό χρησίμευσε σαν καταφύγιο στους επιζήσαντες μετά την Έξοδο του Μεσολογγίου Έλληνας. Αθήνα 7 Σεπτεμβρίου 1982. Με εντολή Υπουργού Ο Διευθυντής Βυζαντινών μνημείων Μύρων Μιχαηλίδης».*

Έχοντας υπόψη μας όλα, όσα εκθέσαμε σχετικά με την **Αποκλείστρα** και στα 3 φύλλα του «Καστανιώτη» (αριθμός φύλλων 100, 101 και 102), ως επίλογο όλης της σχετικής με αυτήν ιστορικής μελέτης μας γράφουμε και τονίζουμε για άλλη μια φορά ότι **άλλο είναι η Αποκλείστρα και άλλο η Μαύρη Σπηλιά του Προυσού**. Συνεπώς δεν πρέπει στο εξής να γίνεται παραχάραξη της ιστορίας μας και διαστρέβλωση των ιστορικών μαρτυριών και πηγών μας. Δεν έχουμε άλλωστε την πολυτέλεια να προβάλλουμε ψευδή στοιχεία για τουριστική προβολή της ιδιαίτερης πατρίδας μας, της **Ευρυτανίας**, που στο σύνολο της είναι ένα Ιστορικό Μνημείο, αφού στα κακοτράχαλα βουνά της - εκτός των άλλων - θέριψε και γιγαντώθηκε η **Κλεφτουριά** που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο για την απελευθέρωση του Έθνους μας από τον τουρκικό ζυγό.

Δε χρειαζόμαστε - ούτε κι είναι τίμιο και ηθικό - να οικειοποιούμαστε ο ένας την ιστορία του άλλου (αναφέρομαι στους **Προυσιώτες** και τους **Καστανιώτες**) για να

αναδείξουμε τον τόπο μας. Μονοιασμένοι και αδελφωμένοι, τώρα που ανήκουμε με τον «Καποδίστρια» και στον ίδιο Δήμο, το Δήμο Προυσού, πρέπει να βοηθήσουμε ο ένας τον άλλο ώστε η **Αποκλείστρα** της Καστανιάς και η **Μαύρη Σπηλιά** του Προυσού να προβληθούν, **όσο και όπως πρέπει**, ώστε οι επισκέπτες να έχουν τη δυνατότητα, όταν επισκέπτονται τους ιερούς αυτούς τόπους της νεότερης ιστορίας μας, να αναβαπτίζονται στα Όσια και τα **Ιερά** της Φυλής μας.

Μόνο αυτά τα αιωνόβια δέντρα στην Αποκλείστρα της Καστανιάς «άκουσαν τα καριοφίλια και είδαν αρματολούς» στα χρόνια του Εθνικού μας Ξεσηκωμού εναντίον των Τούρκων στα 1821. Στην Αποκλείστρα γεννήθηκε και η προγιαγιά του πατέρα μου, κάτω από έναν έλατο που ονομαζόταν - όσο υπήρχε μέχρι τα γυμνασιακά μου χρόνια - της Αϊφαντούς ο έλατος. Αυτή ήταν κόρη του καπετάν Φλώρου από τον Προυσό που ως υπαρχηγός του Δημ Γουβέλη υπηρετούσε υπό τις διαταγές του (Φωτογραφία: Γιάννη Υφαντόπουλου, Αύγουστος 1967).

Ιδιαίτερα για την Αποκλείστρα, αφού αποκαταστήσουμε την πραγματικότητα και την αλήθεια (δηλαδή ότι δεν είναι σπήλαιο, αλλά μια μεγάλη, εκ φύσεως οχυρή **τοποθεσία**) ως τέτοια πρέπει να την αναγνωρίσουμε (ενεργώντας τα δέοντα για

διόρθωση της σχετικής υπουργικής απόφασης που προαναφέραμε (8ο κατά σειρά συμπέρασμα), προβαίνοντας παράλληλα και στις απαιτούμενες ενέργειες για συντήρηση και επισκευή των ιστορικών μνημείων που υπάρχουν εγκατεσπαρμένα στην έκταση της **Αποκλείστρας**, για τα οποία (μνημεία) σε άλλο φύλλο του Καστανιώτη, με τη βοήθεια του Θεού, θα έχουμε τη δυνατότητα να ασχοληθούμε και να παρουσιάσουμε τις προτάσεις μας για την προβολή και ανάδειξη τους. Έτσι το μέρος αυτό θα πάρει τη θέση που του ανήκει, δηλαδή θα θεωρηθεί ως ένας **Τόπος Ιερός**, Σύμβολο των Αγώνων μας για την **Ελευθερία** και ως ένα από τα πιο σημαντικά, αλλά άγνωστα ευρύτερα, ιστορικά μνημεία της Δυτικής Στερεάς Ελλάδας ή καλύτερα της **Ρούμελης**, όπως επικράτησε να ονομάζουμε την ευρύτερη περιοχή αυτή του Ελλαδικού χώρου.

ΓΙΑΝΝΗΣ Δ. ΥΦΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Δημοσιεύτηκε στην Εφημερίδα Ο ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗΣ σε τρεις συνέχειες, στα φ. 100 – 102 ΙΑΝ – ΣΕΠΤ 2004. Αναρτήθηκε το 2009 στο Διαδίκτυο στην ιστοσελίδα <http://www.kastanea.net/Documents/ApokleistraTisKastanias.pdf> σε ψηφιακή επεξεργασία του Ζαχαρία Ζηνέλη, Θεολόγου καθηγητή και (τότε) Διευθυντή Γυμνασίου. Η παρούσα παρουσίαση είναι νεότερη (2017 ψηφιακή επεξεργασία από τον ίδιο με περαιτέρω συμπλήρωση φωτογραφιών).

ΑΛΛΕΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΡΑΣ

Η Αποκλείστρα, (το βουνό πίσω από τα σπίτια) όπως φαίνεται από το Δημ. Σχολείο Προδρόμου. Φωτ. Δασκάλου Χριστοφ. Ζηνέλη, 1973

Το βουνό της Αποκλείστρας, από την Εκκλησία του Αγίου Ιωάννη Προδρόμου. Διακρίνονται οι δύο χαράδρες-Γουρνόρρεμα και Κακκαβακόρρεμα - που αποκόβουν τη θέση αυτή και την καθιστούσαν απόρθητη. Φωτ. Ζαχ. Ζηνέλη.

Οδοιπορώντας για την Αποκλείστρα, από τον "κανονικό δρόμο", κοντά στην είσοδο, το "Φράμα",

Η Αποκλείστρα, με όλη τη γύρω περιοχή, όπως φαίνεται από το απέναντί της βουνό, το Πλατάνι, πάνω από τον Πρόδρομο. Φωτογραφία από το Διαδίκτυο, 2015

Η τοποθεσία της ιστορικής Αποκλείστρας της Καστανιάς, νότια πλευρά. Στο μέσο αριστερά διακρίνεται η συνοικία Αμπελάκια. Από εκεί, μέσα από σάρες και γκρεμούς, που προξενούν ίλιγγο, ένα μονοπατάκι - γιδόστρατα, που δε διακρίνονται σχεδόν ούτε ίχνη του, οδηγούσε δεξιά στην κατοικήσιμη ανατολική πλευρά της Αποκλείστρας.

Η βόρεια πλευρά της Αποκλείστρας, από όπου περνά και το βασικό μονοπάτι που οδηγεί στην κατοικήσιμη ανατολική πλευρά στα αριστερά. Η τριγωνική κορυφή ονομάζεται Τούρλα.

*Η
Αποκλείστρα, όπως φαίνεται από την περιοχή "Τσιούμος", μεταξύ Προδρόμου και Ροσκάς.
Φωτογραφία Ζαχ. Ζηνέλη.*